

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΩΝ

Ερμού 136, 10553 Αθήνα. Τηλ-Fax.: 2103252214, E-mail:archaeol@otenet.gr, www.sea.org.gr

Αθήνα, 7/12/2020

Αρ. Πρωτ.: 358

Προς:

Διαρκή Επιτροπή Μορφωτικών Υποθέσεων

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΟ ΥΠΟΜΝΗΜΑ

του Συλλόγου Ελλήνων Αρχαιολόγων σχετικά με το νομοσχέδιο «Εκσυγχρονισμός, αναδιοργάνωση του Ταμείου Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων και μετονομασία του σε Οργανισμό Διαχείρισης και Ανάπτυξης Πολιτιστικών Πόρων (Ο.Δ.Α.Π.), ίδρυση ν.π.ι.δ. με την επωνυμία «Μουσείο- Ελαιοτριβείο Βρανά» στον Δήμο Λέσβου και λοιπές ρυθμίσεις του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού»

Συζητείται στη Βουλή το σχέδιο νόμου του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού που περιλαμβάνει το νέο ιδρυτικό νόμο και Οργανισμό του Ταμείου Αρχαιολογικών Πόρων, που πλέον μετονομάζεται σε Οργανισμό Διαχείρισης και Ανάπτυξης Πολιτιστικών Πόρων (Ο.Δ.Α.Π.), και άλλες διατάξεις του ΥΠΠΟΑ.

Επί των προτεινομένων στο παραπάνω σχέδιο νόμου, ο Σ.Ε.Α. παρουσίασε τις απόψεις του με γραπτό Υπόμνημα, αλλά και προφορικά, στη συνεδρίαση της Διαρκούς Επιτροπής Μορφωτικών Υποθέσεων την Παρασκευή 4/12/2020.

Συμπληρωματικά ως προς τα όσα αναφέρθηκαν, είναι αναγκαίο να προστεθούν και να αποσαφηνιστούν τα κάτωθι:

1. Ως προς την ίδρυση ΝΠΙΔ που θα διαχειρίζεται την ακίνητη περιουσία του ΟΔΑΠ/πρώην ΤΑΠΑ (άρθρο 5)

Η ακίνητη περιουσία του Ταμείου Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων αποτελείται από μνημεία, ακίνητα και εκτάσεις που έχουν απαλλοτριωθεί για αρχαιολογικούς σκοπούς, ή για σκοπούς προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς εν γένει, όπως επίσης από τα αναψυκτήρια και τα πωλητήρια μουσείων και αρχαιολογικών χώρων. Στην ακίνητη περιουσία του περιλαμβάνονται μνημεία και ακίνητα στη Μεσαιωνική Πόλη της Ρόδου, που είναι εξ ολοκλήρου κηρυγμένο μνημείο UNESCO, όπως και στην Πλάκα. Τα ακίνητα αυτά υπάγονται στο άρθρο 7 του ν. 3028/2002 και σχετίζονται ευθέως με την εις το διηνεκές προστασία των μνημείων και εν γένει της πολιτιστικής κληρονομιάς και την εξυπηρέτηση της δημόσιας λειτουργίας της αρχαιολογικής υπηρεσίας. Είναι σαφές λοιπόν ότι η διαχείριση της ακίνητης περιουσίας του ΤΑΠΑ/ΟΔΑΠ άπτεται της ίδιας της προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς και της δημόσιας περιουσίας. Τα μνημεία, τα ακίνητα και οι εκτάσεις που έχουν

απαλλοτριωθεί για αρχαιολογικούς σκοπούς, είναι αναγκαίο –για λόγους προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς– να παραμείνουν στην αρμοδιότητα και τη διαχείριση του ΤΑΠΑ και των Υπηρεσιών του Υπουργείου Πολιτισμού, όπως άλλωστε επιβάλλει το Σύνταγμα και η αρχαιολογική νομοθεσία και να θωρακιστούν απέναντι σε προσπάθειες ιδιωτικοποίησης ή εκποίησης τους. Η δυνατότητα σωρευτικής ένταξης του συνόλου της ακίνητης περιουσίας του ΤΑΠΑ/ΟΔΑΠ στο χαρτοφυλάκιο του σχεδιαζόμενου ΝΠΙΔ είναι μη αποδεκτή. Ο ΟΔΑΠ ως ΝΠΔΔ, με το σύγχρονο Οργανισμό που προβλέπεται στο παρόν σχέδιο νόμου, μπορεί να ανταποκριθεί στο καθήκον της πρέπουσας διαχείρισής τους. **Οποιαδήποτε πρόβλεψη για ίδρυση ΝΠΙΔ (άρθρο 5 του σχεδίου νόμου), πρέπει να απαλειφθεί.**

Άλλωστε, η περιπέτεια του ΟΠΕΠ ΑΕ δεν είναι και τόσο παλιά: ο ΟΠΕΠ ιδρύθηκε το 1997 με τη μορφή της ΑΕ του δημοσίου, με πολλά επιχειρήματα για «ευελιξία» και «λειτουργία με βάση ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια» που δήθεν θα αύξανε τα έσοδα του δημοσίου. Όταν ο ΟΠΕΠ ΑΕ έκλεισε το 2010, άφησε πίσω του καταγγελίες για κακοδιαχείριση και διορισμούς καλοπληρωμένων συμβούλων από το παράθυρο, σκιές για προμήθειες και μια τρύπα 7 δισ. που κλήθηκε εντέλει να την καλύψει και πάλι το ελληνικό δημόσιο. Επίσης, προκάλεσε έντονο πρόβλημα στο ΤΑΠ, του οποίου ουσιαστικά ανασχέθηκε η δημιουργική δραστηριότητα (αφού έμφαση δόθηκε στον ΟΠΕΠ), μειώθηκαν τα έσοδα και στο τέλος αναγκάστηκε να αγοράσει όλο το στοκ των προϊόντων του ΟΠΕΠ ΑΕ και μάλιστα σε τιμή λιανικής, προκειμένου να μειωθεί η μαύρη τρύπα του ΟΠΕΠ πριν το κλείσιμό του! Δεν χρειαζόμαστε άλλη μία τέτοια περιπέτεια, και μάλιστα με την ακίνητη περιουσία του ΤΑΠΑ.

2. Ως προς τη μακροχρόνια εξαγωγή συλλογών Μουσείων (άρθρο 59)

Στη διάρκεια της συνεδρίασης της Διαρκούς Επιτροπής της Βουλής, προέκυψε ότι η προτεινόμενη διάταξη αφορά τον σχεδιασμό του Μουσείου Μπενάκη για την ίδρυση παραρτήματος στη Μελβούρνη της Αυστραλίας, με συλλογές που ανήκουν στο ελληνικό δημόσιο. Οι συλλογές αυτές ήδη εκτίθενται στη Μελβούρνη ήδη για μία πενταετία, μέσα από τις νόμιμες διαδικασίες εξαγωγής, όπως τις προβλέπει ο Ν. 3028/02, ενώ έχει ζητηθεί παράταση για άλλη μια πενταετία. Σημειώνουμε ότι οι σχετικές παράγραφοι των άρθρων 25 και 34 του Ν. 3028/02 παρέχουν επαρκές πλαίσιο και για μακροχρόνια εξαγωγή, με παρατάσεις ανά πενταετία, αφού ο Νόμος δεν θεσμοθετεί συγκεκριμένο ανώτατο όριο. Θεσμοθετεί όμως συγκεκριμένη διαδικασία, που είναι απαραίτητο να ακολουθείται για τις αρχαιότητες που ανήκουν κατά κυριότητα στο ελληνικό δημόσιο.

Σε κάθε περίπτωση, η ανάγκη έκθεσης στη Μελβούρνη εξυπηρετείται από τις ισχύουσες διατάξεις, ενδεικτικά: "Με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού, ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου, μπορεί να επιτραπεί η προσωρινή εξαγωγή μνημείων, με σκοπό την έκθεσή τους σε μουσειακούς ή παρεμφερείς χώρους, εφόσον παρέχονται επαρκείς εγγυήσεις για την ασφαλή μεταφορά, έκθεση και επιστροφή τους και αφού σταθμιστεί η σημασία της έκθεσης για την προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς της Χώρας ή ενδεχόμενη αμοιβαιότητα ή με σκοπό τη συντήρησή τους ή για ερευνητικούς ή παιδαγωγικούς σκοπούς, εφόσον παρέχονται αντίστοιχες εγγυήσεις και οι σχετικές εργασίες συντήρησης και έρευνας δεν μπορούν να πραγματοποιηθούν στην Ελλάδα. Στην ίδια απόφαση προσδιορίζονται οι όροι της προσωρινής εξαγωγής και ιδίως η διάρκεια της." (άρθρο 34, παρ. 11). "Ο δανεισμός γίνεται για ορισμένο χρόνο που δεν μπορεί να υπερβαίνει την πενταετία και μπορεί να ανανεώνεται με την ίδια διαδικασία" (άρθρο 25, παρ.1)

Κατόπιν των παραπάνω, η αιτιολόγηση της προτεινόμενης διάταξης είναι εξαιρετικά απογοητευτική, τόσο για τις προθέσεις της πολιτικής ηγεσίας, όσο και για την στάση του Μουσείου Μπενάκη.

Στο πλαίσιο των αρχών καλής νομοθέτησης, οι Υπουργοί οφείλουν να μην φέρνουν για ψήφιση στο Κοινοβούλιο φωτογραφικές διατάξεις. Ακόμη περισσότερο οφείλουν να μην χρησιμοποιούν συγκεκριμένες περιπτώσεις ως προκάλυμμα για να στηρίξουν διατάξεις που αλλάζουν άρδην τη μουσειακή πολιτική της χώρας και μάλιστα διατάξεις που ορίζουν τι θα συμβαίνει τα επόμενα... 100 χρόνια! Η επίκληση της εξωστρέφειας ως αιτιολόγηση της διάταξης είναι προσχηματική, παραπλανητική και γίνεται κατ' επίφασιν. Έχει αποδειχθεί ότι οι μεγάλες περιοδικές εκθέσεις που έχει οργανώσει το ΥΠΠΟΑ, ανά τον κόσμο, και έχουν αναδειχθεί σε μεγάλα πολιτιστικά γεγονότα, αποτελούν κύριες δράσεις εξωστρέφειας, προβολής της χώρας, με προεκτάσεις πολιτιστικής διπλωματίας, χωρίς να χρειάζεται να καταφεύγει σε μακροχρόνιο δανεισμό.

Στερείται δόκιμης πολιτικής ωριμότητας το να παρουσιάζεται η ρύθμιση εξαγωγής ελληνικών αρχαιοτήτων για 100 χρόνια (εν ολίγοις: χωρίς καμία πιθανότητα επιστροφής), το να ανακινείται μια τέτοιου τύπου αλλαγή στα δεδομένα διαχείρισης των ελληνικών αρχαιοτήτων, με αιτιολογική βάση μια πρόσκαιρη ανάγκη του Μουσείου Μπενάκη, η οποία μπορεί κάλλιστα να θεραπευτεί με τη γενναία στήριξη του ΥΠΠΟΑ και βέβαια με τις υπάρχουσες διατάξεις του Ν. 3028/02, όπως προαναφέρθηκαν;

Η ανησυχητική αυτή ρύθμιση σε μία εποχή που το άλλοτε υπερδραστήριο μουσείο Μπενάκη επιχειρεί να επιβιώσει πάση θυσία, θέτει σειρά ερωτηματικών για σχέσεις πολιτικής πατρωνείας που θα έχουν ως αποτέλεσμα τη θεσμοθέτηση μίας νέας αντίληψης για τις ελληνικές αρχαιότητες ως αντικειμένων συναλλαγής ανάμεσα σε ελληνικά μουσεία και φορείς του εξωτερικού.

Έτσι όπως παρουσιάστηκε το θέμα κατά τη συζήτηση της Επιτροπής, είμαστε υποχρεωμένοι να αναρωτηθούμε: σχετίζεται η βιωσιμότητα του Μουσείου Μπενάκη με την εξαγωγή συλλογών ελληνικών αρχαιοτήτων στη Μελβούρνη; Υπονοείται ότι υπάρχει ή σχεδιάζεται να υπάρξει οικονομικό αντάλλαγμα για το Μουσείο Μπενάκη από τη συμφωνία μακροχρόνου δανεισμού των αρχαιοτήτων που ανήκουν στο ελληνικό δημόσιο; Θα είναι αυτή η μουσειακή πολιτική του ελληνικού δημοσίου ή/και των ελληνικών μουσείων (ειδικά των ιδιωτικών) από τούδε και στο εξής; Το ΔΣ του Μουσείου Μπενάκη και η πολιτική ηγεσία του ΥΠΠΟΑ οφείλουν να απαντήσουν ή να κατανοήσουν τι ακριβώς προτείνουν να θεσμοθετηθεί.

Θα επαναλάβουμε ότι η σημερινή κατάσταση του Μουσείου Μπενάκη, με την αδυναμία να πληρώσει βασικές λειτουργικές δαπάνες, αποδεικνύει για ακόμη μία φορά την τεράστια σημασία της κρατικής χρηματοδότησης του πολιτισμού, χωρίς την οποία κανένα μουσείο δεν μπορεί να επιβιώσει, πόσο μάλλον σε αυτή την περίοδο της πανδημίας. Θα επισημάνουμε για μια ακόμη φορά ότι ο πολιτισμός είναι δημόσιο αγαθό, όπως η υγεία, η παιδεία, η πρόνοια, και είναι αναγκαίο να προσφέρεται σε όλους και δωρεάν. Σε καμία περίπτωση, όμως, δεν μπορεί η δύσκολη κατάσταση στην οποία έχει περιέλθει το Μουσείο Μπενάκη και η όποια στήριξη προσπαθεί να βρει από το εξωτερικό, να έχουν ως "αντάλλαγμα" την άνευ όρων παράδοση ελληνικών αρχαιοτήτων που ανήκουν στο ελληνικό δημόσιο, ανοίγοντας την όρεξη σε κάθε λογής Ιδρύματα ή Μουσεία του εξωτερικού να εποφθαλμιούν ότι μπορούν να

ανοίξουν δικές τους συλλογές ελληνικών αρχαιοτήτων με τις ευλογίες του ελληνικού δημοσίου.

Τόσο η ρύθμιση, όσο και η αιτιολόγησή της, είναι απαράδεκτες και πρέπει να αποσυρθούν αμέσως.

3. Ως προς την ιδιωτική συλλογή του Ιστορικού Μουσείου Κρήτης (άρθρο 60)

Να αποσαφηνιστεί πέραν πάσης αμφιβολίας ότι η προτεινόμενη διάταξη δεν αφορά τα χιλιάδες μνημεία και αρχαία αντικείμενα που ανήκουν στο ΥΠΠΟΑ και φυλάσσονταν ή φυλάσσονται προσωρινώς στο Ιστορικό Μουσείο Κρήτης, των οποίων η κυριότητα ανήκει στην Αρχαιολογική Υπηρεσία. Πολλά από αυτά όχι μόνο είναι ιδιαίτέρως σημαντικά, αλλά αποτελούν και σημαντικά εκθέματα για το νέο Μουσείο Μεσσαράς, που είναι έργο σε εξέλιξη.

Στο σημείο αυτό έχει σημασία να αναφερθούμε στο ιστορικό ίδρυσης του Μουσείου: Η άδεια για τη συγκρότηση ιδιωτικής Μουσειακής Συλλογής χορηγήθηκε στην Εταιρεία Κρητικών Ιστορικών Μελετών το 1952 (πριν την ίδρυση Υπουργείου Πολιτισμού) από τη Διεύθυνση Αρχαιοτήτων του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων. Σύμφωνα με αυτήν, η ίδρυση της συλλογής αποσκοπούσε στη στέγαση:

- α) της Βυζαντινής και Μεσαιωνικής Συλλογής, που έως τότε φυλάσσόταν στο Αρχαιολογικό Μουσείο Ηρακλείου και των αντικειμένων της ίδιας περιόδου που θα περισυνέλεγε στο μέλλον η Αρχαιολογική Υπηρεσία, η οποία θα διατηρούσε την κυριότητα και χρήση τους, και
- β) της συλλογής της ίδιας της Εταιρείας.

Η συλλογή θα στεγαζόταν στο κτήριο ιδιοκτησίας των ιδρυμάτων Ανδρέα και Μαρίας Καλοκαιρινού. Το 1953 ιδρύθηκε το Ιστορικό Μουσείο Κρήτης και στεγάστηκε στο ανωτέρω νεοκλασικό οίκημα, που παραχωρήθηκε στην Ε.Κ.Ι.Μ. για το σκοπό αυτό.

Στο Ιστορικό Μουσείο Κρήτης, όμως, εκτίθενται και φυλάσσονται πολυάριθμα αντικείμενα, που ανήκουν στην κυριότητα του Ελληνικού Δημοσίου, τα περισσότερα από τα οποία είναι ιδιαίτερα μεγάλης αρχαιολογικής και καλλιτεχνικής αξίας. Πολλά από τα αντικείμενα αυτά αποτελούν ευρήματα ανασκαφών από την πόλη του Ηρακλείου και το Λιμένα Χερσονήσου, τα οποία η πρώην 13^η ΕΒΑ φύλασσε ή εξέθετε προσωρινά στο Ιστορικό Μουσείο Κρήτης, έως ότου αποκτήσει δικό της Μουσείο.

Οπότε οι συλλογές του Ιστορικού Μουσείου Κρήτης απαρτίζονται:

Ι. από αντικείμενα της παρακαταθήκης του Ελληνικού Δημοσίου που αποτελεί το κύριο σώμα της συλλογής (συνολικά 2.500 αντικείμενα) αρμοδιότητας των ΕΦΑ Ηρακλείου, Λασιθίου, Ρεθύμνου, Χανίων, του Επιγραφικού & Νομισματικού Μουσείου και της Εφορείας Εναλίων Αρχαιοτήτων. Για τα αντικείμενα αυτά υπάρχουν αποφάσεις μακροχρόνιου δανεισμού από το ΥΠΠΟΑ προς το Μουσείο, με βάση τις ισχύουσες διατάξεις του Ν. 3028/02. Μάλιστα από τον μακροχρόνιο δανεισμό εξαιρέθηκαν 21 αντικείμενα από τον Άγιο Τίτο και την Πεντάκλιτη Βασιλική της Γόρτυνας, τα οποία εξαιρέθηκαν του δανεισμού για να συμπεριληφθούν στη μόνιμη έκθεση του νέου Αρχαιολογικού Μουσείου Μεσσαράς. Τα αντικείμενα αυτά έχουν συμπεριληφθεί στην εγκεκριμένη από το ΥΠΠΟΑ Μουσειολογική και Μουσειογραφική μελέτη, η οποία έχει ενταχθεί στο ΕΣΠΑ και είναι σε διαδικασία υλοποίησης, καθώς βρίσκεται σε εξέλιξη διεθνής διαγωνισμός ο οποίος βρίσκεται σε διαδικασία κατακύρωσης. Η μεταφορά τους από το Ιστορικό Μουσείο Κρήτης στο νέο Μουσείο προγραμματίζεται να πραγματοποιηθεί στις αρχές του 2021.

II. από αρχαία (κατά την έννοια του αρχαιολογικού Νόμου) **αντικείμενα, που προέρχονται από περισυλλογές ή αγορές της ΕΚΙΜ και δωρεές.** Για τα αντικείμενα αυτά, όμως, δεν γνωρίζουμε να υπάρχει κατάλογος που να αποσαφηνίζει πόσα και ποια ανήκουν σε κάθε κατηγορία, ούτε έχει αποσαφηνιστεί το καθεστώς κατοχής των αντικειμένων αυτών βάσει των άρθρων 23, 27, 28, 29 και 31 του Ν 3028/2002 καθώς και των υποχρεώσεων που απορρέουν από το άρθρο 31.

Από τα παραπάνω προκύπτουν σαφή ερωτηματικά για τη σκοπιμότητα της προτεινόμενης διάταξης. Είναι απαραίτητο να αλλάξει η διάταξη ώστε:

α. Να εξαιρεθούν σαφώς όσα αντικείμενα ανήκουν στην κυριότητα και τη νομή των Υπηρεσιών του ΥΠΠΟΑ, τα οποία επουδενί δε μπορούν να υπαχθούν στην κατηγορία της “ιδιωτικής μουσειακής συλλογής”

β. Να καθοριστεί διαδικασία και χρονοδιάγραμμα με βάση το οποίο η ΕΚΙΜ θα παραδώσει στο ΥΠΠΟΑ κατάλογο των αντικειμένων που θεωρεί ότι ανήκουν στην ιδιωτική μουσειακή συλλογή του Ιστορικού Μουσείου Κρήτης, και του τρόπου απόκτησής τους, ώστε να κριθεί από τις αρμόδιες Υπηρεσίες του ΥΠΠΟΑ και να καταρτιστεί τελικός κατάλογος της ιδιωτικής μουσειακής συλλογής που μπορεί να υπαχθεί νόμιμα, με βάση την προέλευσή της και τις διατάξεις του Ν. 3028/02, στο καθεστώς του προτεινόμενου άρθρου.

4. Μυστικότητα των συμβάσεων μεταφοράς και ασφάλισης ανακτηθέντων πολιτιστικών αγαθών (Άρθρο 66)

Παρότι γνωρίζουμε και συμμεριζόμαστε τους λόγους που οδηγούν σε αυτήν την πρόταση, κρίνουμε πως **το άρθρο πρέπει να επαναδιατυπωθεί**, προβλέποντας, αντί την πλήρη εξαίρεση από κάθε έλεγχο, την πρόβλεψη κάποιων δικλείδων ασφαλείας ως προς τη λογοδοσία και τον έλεγχο της χρηστής διοίκησης, με την απαγόρευση λ.χ. της δημοσιοποίησης ορισμένων μόνο ευαίσθητων πληροφοριών ή με την πρόβλεψη εκ των υστέρων ελέγχου της νομιμότητας με ειδική διαδικασία (πχ με την κατάθεση στη Βουλή), ώστε να μπορεί να ελεγχθεί εκ των υστέρων το όφελος ή μη του ελληνικού δημοσίου χωρίς να θίγονται εκ των προτέρων ευαίσθητες πληροφορίες.

Για το Διοικητικό Συμβούλιο του ΣΕΑ,

Η Πρόεδρος

Η Γενική Γραμματέας

Δέσποινα Κουτσούμπα

Εύα Γιατρουδάκη